



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ
ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН ХОРОО

ЕРӨНХИЙ ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛЫН ТАЙЛАН

СЭДЭВ: "ГАДААД УЛСЫН ЗАРИМ ИРГЭН ХОЛБОГДСОН ГЭМТ
ХЭРЭГТ МОНГОЛ УЛСЫН ТАЛААР ДУРДАГДСАН АСУУДЛЫН
ХҮРЭЭНД ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨГ ХАНГАХ"



Улаанбаатар хот
2026.10.13

АГУУЛГА

Нэг. Сонсгол зохион байгуулах үндэслэл болон ерөнхий мэдээлэл.....	3
Хоёр. Оролцогчдын мэдээлэл.....	5
Гурав. Төрийн байгууллага, албан тушаалтны хийсэн мэдээлэл болон шинжээчийн дүгнэлт	6
3.1. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	6
3.2. Монгол Улсын харьяат хүүхдийн гадаад болон дотоод үрчлэлт	7
3.3. Шинжээчийн дүгнэлт.....	8
Дөрөв. Оролцогч төрийн бус байгууллага, иргэдийн санал, тайлбар, мэдээлэл ...	13
Тав. Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуулт, байр суурь	17
Зургаа. Улсын Их Хурлын гишүүдийн байр суурь	19
Долоо. Ерөнхий хяналтын сонсголын нэгдсэн санал, дүгнэлт.....	22
Цаашид авах арга хэмжээний санал	25

НЭГ. СОНСГОЛ ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ҮНДЭСЛЭЛ БОЛОН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Гадаад харилцааны сайд, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн нарийн бичгийн даргаар ажиллаж, төрийн өндөр албан тушаал хашиж байсан нэр бүхий албан тушаалтнууд Америкийн Нэгдсэн Улсад насанд хүрээгүй хүнийг бэлгийн мөлжлөгт татан оролцуулсан хэрэгт 2008 онд ял шийтгүүлж, улмаар хүн худалдаалах, бэлгийн мөлжлөгийн хэрэгт дахин шалгагдаж байх явцдаа 2019 онд нас барсан Жеффри Эпштейн (Jeffrey Epstein)-тэй хувийн, ойр дотно харилцаатай байж, Монгол Улсын төрийн шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд зүй бусаар, хууль зөрчин томоохон шийдвэр гаргалтад нөлөөлсөн байж болзошгүй асуудлаар ерөнхий хяналтын сонсгол зохион байгуулах хүсэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баярбаатар нарын 30 гишүүн 2026 оны 05 дугаар сарын 20-ны өдөр Улсын Их Хурлын даргад гаргасан.

Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.2.2-т Улсын Их Хурлын 15-аас доошгүй гишүүн хүсэлт гаргасан тохиолдолд Улсын Их Хурлын Ерөнхий хяналтын сонсголыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу заавал явуулахаар зохицуулсан байдаг. Энэ дагуу Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2026 оны 06 дугаар сарын 10-ны өдрийн “Ерөнхий хяналтын сонсголын тов тогтоох, сонсгол даргалагчийг сонгох тухай” 09 дүгээр тогтоолоор “Гадаад улсын зарим иргэн холбогдсон гэмт хэрэгт Монгол Улсын талаар дурдагдсан асуудлын хүрээнд хүний эрх, эрх чөлөөг хангах” сэдвээр Ерөнхий хяналтын сонсголыг 2026 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдөр зохион байгуулахаар тогтож, сонсгол даргалагчаар Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баярбаатар томилогдсон.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 121 дүгээр зүйл болон 125 дугаар зүйлд заасны дагуу сонсгол зохион байгуулах бэлтгэл ажлыг хангаж ажилласан.

Ерөнхий хяналтын сонсголыг 2026 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдөр Төрийн ордонд нээлттэй хэлбэрээр зохион байгуулж, Монголын Үндэсний Олон Нийтийн Радио Телевиз, ТВ-9 болон Улсын Их Хурлын цахим сувгаар шууд дамжуулан олон нийтэд хүргэсэн бөгөөд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 124.4-т “Хэл яриа, сонсголын бэрхшээлтэй хүмүүст хүртээмжтэй байлгах зорилгоор сонсголыг дохионы хэлмэрчтэй явуулна.” гэж заасны дагуу хэл яриа, сонсголын бэрхшээлтэй иргэдийн мэдээлэл авах боломжийг хангах зорилгоор дохионы хэлний орчуулгыг зэрэг хүргэж ажилласан нь төрийн үйл ажиллагааны ил тод байдал, иргэдийн мэдэх эрхийг хангах, парламентын хяналтын үр нөлөөг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ болсон юм.

Зорилго: Сонсголын хүрээнд гадаад улсын иргэний холбогдсон гэмт хэргийн талаарх нийтэд ил болсон баримт, мэдээлэлд Монгол Улс, Монгол Улсын төрийн байгууллага, албан тушаалтан, иргэн, хуулийн этгээдийн талаар дурдсан асуудлын холбогдох мэдээллийг нээлттэй сонсож, эх сурвалж, үнэн зөв байдал, Монгол Улстай холбогдох үндэслэл, хууль зүйн ач холбогдлыг нягтлан тодруулах юм.

Түүнчлэн Жеффри Эпштейний хэрэгтэй холбоотой материалд Монгол Улстай хамаарал бүхий баримт, мэдээлэл байгаа эсэх, тэдгээрт төрийн эрх бүхий байгууллагаас хэрхэн хяналт тавьж, ямар арга хэмжээ авсан, хүний эрх, эрх чөлөө, үндэсний ашиг сонирхлыг хамгаалах чиглэлээр эрх зүй, бодлого, хяналт-хариуцлагын ямар арга хэмжээ шаардлагатайг тодорхойлж, цаашид хууль

тогтоомжийг боловсронгуй болгох, хяналт хариуцлагын тогтолцоог сайжруулах чиглэлээр санал, дүгнэлт боловсруулах зорилго тавьж ажиллав.

Сонсголоор Жеффри Эпштейний хэрэгтэй холбоотойгоор гадаад улсын эрх бүхий байгууллагаас нийтэд ил болгосон материал, шүүх болон мөрдөн шалгах ажиллагааны хүрээнд ил болсон мэдээлэл, Монгол Улсын холбогдох байгууллагын албан ёсны тайлбар, бусад шалгаж баталгаажуулах боломжтой эх сурвалжид Монгол Улсын талаар дурдсан асуудлыг авч үзсэн.

Энэ хүрээнд баримт, мэдээллийн эх сурвалж, үнэн зөв байдал, Монгол Улстай холбогдох үндэслэл, төрийн байгууллага, албан тушаалтан, иргэн, хуулийн этгээдийн оролцоо байсан эсэх, мэдээлэл дамжуулах болон хянан шалгах ажиллагаа хуульд нийцсэн эсэхийг тодруулж, хүний нэр төр, алдар хүнд, хувийн болон эмзэг мэдээллийн нууцлал, хохирогчийн эрх ашиг, аюулгүй байдал зэргийг үнэлж, илэрсэн зөрчил, хийдэл, эрсдэлийг арилгах санал, зөвлөмж боловсруулахад чиглэсэн болно.

Хууль зүйн байнгын хорооноос Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 128.1-д заасны дагуу “Гадаад улсын зарим иргэн холбогдсон гэмт хэрэгт Монгол Улсын талаар дурдагдсан асуудлын хүрээнд хүний эрх, эрх чөлөөг хангах” сэдвээр зохион байгуулсан ерөнхий хяналтын сонсголын явцад ил болсон асуудал, үр дүнгийн талаар энэхүү тайланг боловсрууллаа.

ХОЁР. ОРОЛЦОГЧДЫН МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 121 дүгээр зүйлийн 121.2-т “...сонсгол явуулах сэдэв, огноо, оролцогч, ажиглагчийг бүртгэх зарыг Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудаст байршуулна...” гэж заасны дагуу “Гадаад улсын зарим иргэн холбогдсон гэмт хэрэгт Монгол Улсын талаар дурдагдсан асуудлын хүрээнд хүний эрх, эрх чөлөөг хангах” сэдэвт ерөнхий хяналтын сонсголын зарыг 2026 оны 09 дүгээр сарын 22-ны өдөр www.parliament.mn цахим хуудаст байршуулсан.

Оролцогчдыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 121.7-д “Сонсголд оролцох иргэн, хуулийн этгээд, ажиглагч сонсгол болохоос ажлын 2-оос доошгүй өдрийн өмнө ... бүртгүүлнэ.”, 121.11-д “...14-өөс доошгүй хоногийн хугацаанд ...” гэж заасны дагуу 10 дугаар сарын 04-ний өдрийн 17.00 цаг хүртэл бүртгэлээ.

Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудаст байршуулсан зар, мэдээллийн дагуу иргэдийн төлөөлөл 25, төрийн бус байгууллагын төлөөлөл 8 буюу нийт 33 оролцогч бүртгүүлснээс 2026 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдрийн сонсголд төрийн бус байгууллага, иргэдийн төлөөлөл бүхий 23 оролцогч сонсголд биечлэн оролцсоноос 16 нь санал, тайлбар, мэдээлэл өгсөн байна.

Түүнчлэн сонсголд Улсын Их Хурлын гишүүд, холбогдох төрийн байгууллагын удирдлага, албан тушаалтнууд оролцож мэдээлэл өгсөн бөгөөд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 121.5-д заасны дагуу дараах 15 төрийн байгууллагын 37 албан тушаалтны төлөөлөл оролцож, хүүхдийн эрхийн хамгаалал, хяналт, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой асуудлаар тайлбар, мэдээлэл танилцуулсан. Үүнд:

- Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Сонгуулийн ерөнхий хороо;
- Боловсролын яам, Гадаад харилцааны яам, Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам, Эрүүл мэндийн яам;
- Улсын Ерөнхий прокурорын газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Тагнуулын ерөнхий газар, Хил хамгаалах ерөнхий газар, Гадаадын иргэн, харьяатын газар, Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжил, хамгааллын ерөнхий газар, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар;
- Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах зөвлөлийн ажлын алба;
- Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар (Хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн газар) болон бусад холбогдох байгууллагын төлөөлөл оролцсон болно.

Мөн Хууль зүйн байнгын хорооны тогтоолоор томилогдсон шинжээч Жеффри Эпштейний гэх хэрэгтэй холбоотой гадаадын нээлттэй эх сурвалжид ил болсон баримт, мэдээлэлд Монгол Улсын нэр холбогдсон ямар мэдээлэл гарсан, тэрхүү мэдээлэл нь бодитой эсэх, тухайн мэдээлэлд холбогдох албан тушаалтнуудын хийсэн мэдэгдэл, тайлбар хийсэн асуудалд дүн шинжилгээ хийж, хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийн асуудал, Монгол Улсын байгалийн баялагтай холбоотой асуудал, Монгол Улсын сонгууль, улс төр дэх оролцоо гэсэн 3 сэдвийн хүрээнд танилцуулга, дүгнэлт боловсруулан сонсголд танилцуулсан.

Шинжээчийн танилцуулга дүгнэлт нь сонсголын үеэр хэлэлцсэн асуудлыг нягтлан тодруулахад ашигласан мэдээллийн нэг үндсэн эх сурвалж болсон бөгөөд Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуулт, хэлэлцүүлгийн агуулгад тусгалаа олсон.

ГУРАВ. ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГА, АЛБАН ТУШААЛТНЫ ХИЙСЭН МЭДЭЭЛЭЛ БОЛОН ШИНЖЭЭЧИЙН ДҮГНЭЛТ

Сонсгол батлагдсан хөтөлбөрийн дагуу дараах 3 үндсэн сэдвийн хүрээнд холбогдох төрийн байгууллага, албан тушаалтны мэдээлэл, шинжээчийн дүгнэлтийг танилцуулсан.

Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийн асуудлаар Хүний эрхийн Үндэсний Комисс болон Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамнаас мэдээлэл хийж “Жеффри Эпштейн ба хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийн асуудал”-тай холбоотой асуудлын талаар шинжээч дүгнэлтээ танилцуулсан. Монгол Улсын байгалийн баялаг ба нөлөөлөл болон сонгууль, улс төр дэх оролцоо сэдвийн хүрээнд “Жеффри Эпштейн ба Монголын байгалийн баялаг”-тай холбоотой асуудлууд, “Жеффри Эпштейн ба Монгол Улсын сонгууль, улс төр дэх оролцоо”-ны талаарх шинжээч дүгнэлтээ танилцуулсан.

3.1.Хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ

Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүн Ж.Хунан ХЭҮК-оос хүн худалдаалах гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх болон хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний талаар танилцуулга мэдээлэл хийлээ.

Танилцуулга мэдээлэлд, ХЭҮК-д хүн худалдаалах гэмт хэргийн хохирогч хүүхдийн талаар гомдол, мэдээлэл ирээгүй бөгөөд хүүхдийн эрхийн асуудлын талаар өнгөрсөн хугацаанд Улсын Их Хуралд хүргүүлсэн Монгол Улс дахь Хүний эрх, эрх чөлөөний талаарх 25 илтгэлийн 18-д хүүхдийн эрхийн асуудлыг, үүнээс зургаад нь хүн худалдаалах, бэлгийн мөлжлөгийн тусгайлан бүлэг болгон танилцуулж, ХЭҮК нь хүүхдийн эрхийн асуудалд онцгойлон анхаарал хандуулдаг талаар дурдлаа.

Хүүхдийн эрхийн хамгаалалтай холбоотой тоон мэдээллээс авч үзвэл, 2020 онд нийт ирсэн гомдлоос хүүхдийн эрхтэй холбоотой 17 гомдол байсан бол 2025 онд хүүхдийн эрхийн зөрчилтэй холбоотой гомдол 72 болж нэмэгдсэн үзүүлэлт байгаа. Гомдлыг төрлөөр нь авч үзвэл, хүүхдийн сурч боловсрох эрхтэй холбоотой гомдол, хүүхдийн халдашгүй, чөлөөтэй байх, ялгаварлан гадуурхалт, хүчирхийллээс ангид байх эрх нь зөрчигдсөн талаар өргөдөл, гомдол зонхилж байгаа. ХЭҮК-оос 2020 онд 53 хяналт шалгалтыг зохион байгуулж байсан бол 2025 онд 98 хяналтыг зохион байгуулсан байна.

Асрамж халамжийн төвүүд дээр 2022 оны байдлаар 220 хүүхэд бүртгэлтэй байхад 2022 онд бүтэн өнчин хүүхдийн тоо 2,911 байсан тоо баримт байна. Бусад хүүхдийн хувьд “хаана байгаа, хэний асрамж халамжид эрүүл саруул, аюулгүй өсөж торниж байгаа талаарх мэдээлэл байхгүй”, бүртгэлтэй хүүхдийн тоо ийнхүү хэлбэлзэж буй шалтгааны талаар “баримт, мэдээлэл, дүн шинжилгээ байдаггүй” байна. Гадаад улсын иргэнд Монгол Улсын харьяат нийт 277 хүүхэд үрчлэгдсэн бөгөөд 2023 оноос хойш гадаад үрчлэлт хийгдээгүй байна.

Хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр мөн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиг үүргийн байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулах чиглэлээр тодорхой саналуудыг гаргаж, хууль эрх зүйн орчин сайжирсан хэдий ч Монгол Улсад хүүхдийн эрхийг хамгаалах тогтолцооны хэрэгжилт маш хангалтгүй байна гэдэг дүгнэлтийг ХЭҮК-оос хийсэн.

ХЭҮК-ын хийсэн мэдээлэлтэй холбогдуулан хүүхдийн хамгаалуулах эрхтэй холбоотой дараах дүгнэлтийг хийж болохоор байна. Үүнд:

- хүн худалдаалах гэмт хэрэгт охид, эмэгтэйчүүд бэлгийн мөлжлөгт өртөх эрсдэл өндөр байгаа учраас олон улсын байгууллага, НҮБ-ын Хүүхдийн эрхийн хороо, Хүний эрхийн зөвлөлөөс манай улсад зөвлөмж өгсөн бөгөөд энэхүү зөвлөмжийг үндэслэн хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийн хамгааллын тогтолцоог боловсронгуй болгох хэрэгцээ байна.
- Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байна.
- Хүүхдийн эрхийн зөрчилтэй холбоотой бүртгэл, мэдээлэл, зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа хангалтгүй, үр дүнгүй байна.
- Урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр хийж байгаа үйл ажиллагаа, ажил үр дүнгүй байна.
- Хүүхэд хамгааллын тогтолцоонд тулгамдаж байгаа санхүүжилтийн асуудал бүрэн шийдэгдээгүй, тогтвортой бус байна.
- Бүтэн өнчин, хагас өнчин хүүхдүүдийн тоо мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийдэггүй, хүүхдийн тоо өссөн, буурсан шалтгаан нөхцөлийг тодорхойлох чиглэлээр төрийн байгууллагын зүгээс ямарваа нэгэн ажил хийдэггүй.
- Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар хүүхэд хамгааллын нэгдсэн мэдээллийн сантай байна гэсэн боловч энэ сан өнөөдрийг хүртэл байхгүйгээс хүүхдүүдийнхээ тоон мэдээлэл, баримтыг бүрэн, гүйцэд гаргаж чадахгүй байна.
- Бүтэн өнчин, хагас өнчин хүүхэдтэй холбоотойгоор ялангуяа эдгээр хүүхдүүд рүү чиглэсэн, асуудлыг шийдэх бодлогын баримт бичиг зайлшгүй шаардлагатай байна.
- Хилээр орж, гарч байгаа хүүхдийн бүртгэл, мэдээллийн тоо бүрэн гардаггүй бөгөөд итгэмжлэлээр гарч байгаа хүүхдүүд итгэмжлэлээр гараад буцаж орж ирж байгаа энэ нөхцөл байдал дээр нарийн дүн шинжилгээ байхгүй байна.

3.2.Монгол Улсын харьяат хүүхдийн гадаад болон дотоод үрчлэлт

Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамнаас “Монгол Улс дахь хүүхэд үрчлэлтийн эрх зүйн үндэс ба гадаад үрчлэлтийн өнөөгийн нөхцөл байдал, шинэчлэл” мэдээллийг тус яамны Гэр бүлийн бодлогын газрын дарга Д.Мөнгөнтуул танилцуулсан.

Мэдээлэлд хүүхдийн үрчлэлтийн харилцааг зохицуулж байгаа хууль, эрх зүйн зохицуулалт, бүрдүүлэх баримт бичиг, зөвшөөрлийн талаар танилцуулсан. Манай улсын хувьд 2001 онд анхны гадаад үрчлэлт хийгдэж эхэлсэн бөгөөд үүнээс хойш 2023 он хүртэлх хугацаанд нийт 18 орны хүсэлт гаргасан гадаадын иргэдэд 277 хүүхдийг үрчлүүлсэн тоон мэдээлэл байна.

Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар 2013 оноос Үрчлэлтийн зөвлөлийг байгуулан ажиллаж байгаа бөгөөд зөвлөл нь хүсэлт гаргасан этгээд хүүхэд үрчлэн авах боломжтой гэж үзвэл тэдний хувийн шинж, үрчлүүлэхэд тохиромжтой эсэх, боловсрол, гэр бүлийн болон эрүүл мэнд, өвчний түүх, нийгмийн байдал, үрчлэн авах болсон шалтгаан, үрчлэн авах чадвар зэрэг мэдээлэл агуулсан тайлантай танилцаж хэлэлцдэг.

Гадаадын иргэн өөрийн улсад байгаа байгууллагаар дамжуулж байгаа эсхүл Монгол Улсад 6 сараас дээш хугацаагаар оршин сууж байгаа бол хүсэлт гаргагчийн хүүхэд үрчлэх хүсэлтэй холбогдох баримт бичгийг судалж, хэлэлцэн зөвлөлөөс дүгнэлт гаргадаг бөгөөд уг дүгнэлтийг Гадаадын иргэн, харьяатын асуудал хариуцсан байгууллагад хүргүүлж, Гадаадын иргэн, харьяатын газар үрчлэлтийн

асуудлыг одоогийн хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа хууль тогтоомжийн хүрээнд шийдвэрлэх журмаар зохицуулдаг талаар танилцууллаа.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 126.1.4-т заасны дагуу төрийн байгууллагаас мэдээллээ 10 минутад багтаан танилцуулах дэгийг тогтоосон бөгөөд сонсгол даргалагчийн зүгээс өмнө Монгол Улсын харьяат хүүхдийн гадаад, дотоод үрчлэлтийн асуудал дээр хяналт тавьж буй асуудлаар мэдээлэл хийх чиглэл өгсөн боловч зөвхөн хууль тогтоомж, бүрдүүлэх бичиг баримттай холбоотой мэдээллийг танилцуулж, тогтоосон цаг дууссан тул сонсголд ач холбогдол бүхий мэдээллийг танилцуулаагүй гэж үзээд танилцуулгыг зогсоож, нэмэлт минут өгч танилцуулга хийх хугацааг сунгаагүй болно.

3.3.Шинжээчийн дүгнэлт

“Жеффри Эпштейн ба хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийн асуудал”-тай холбоотой асуудлаар: Шинжээчийн танилцуулсан баримт мэдээллээр Монгол Улсын Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдорж Жеффри Эпштейнтэй Нью-Йорк хотноо 2013 болон 2015 онд 2 удаа уулзсан талаарх мэдээлэл дурдагдсан.

- 2013.09.23-ны өдөр НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн 68 дугаар чуулганы үеэр Морт Зукерманы гэрт зохион байгуулсан хүлээн авалт. Уулзсанаа Ц.Элбэгдорж өөрөө мэдээлсэн. Эхүд Барак, Терье Ред-Ларсен оролцсон; Л.Пүрэвсүрэн тухайн үед Ерөнхийлөгчийн гадаад бодлогын зөвлөх байсан. Тухайн өдөр Ч.Ганбат (“Либерти партнерс”-ийг үүсгэн байгуулагч) Борис гэдэг хүний хамт Эпштейнтэй уулзахаар болж, Эпштейн 17 цагийн өөр уулзалтаа цуцалсан нь и-мэйлд бичигдсэн. Уулзалтын өрөөнд “банк”, “өр”, “хүүхэд” гэсэн бичигтэй самбар байсан боловч “шинжээч үүгээр ямар нэгэн дүгнэлт гаргах боломжгүй”.
- 2015.09.28-ны өдөр Эпштейний туслах “8 хүн оролцсон” гэж сануулсан оройн зоог (Э.Барак, Т.Ред-Ларсен, Ерөнхийлөгч, Гадаад хэргийн сайд Л.Пүрэвсүрэн). Шинжээчийн хэлснээр арга хэмжээ “шөнө дамжин болсон”. Маргааш нь Эпштейн Ариан де Ротшильдод дэд бүтцийн сан байгуулах дэмжлэгийн талаар бичиж, “Бид чадна” гэсэн хариу авсан. Дэвид Блэйн “Олон гайхалтай охидтой уулзах боломжоо чи алдлаа шүү” гэж бичсэн.

Монгол охид АНУ-ын визэнд орох, АНУ руу зорчих асуудалтай холбоотойгоор АНУ-ын Хууль зүйн яамны ил болсон мэдээлэл дунд 2017 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдөр Эпштейнтэй Skype-аар харьцаж байсан нэгэн хүний зурваст “Би нөгөө Монгол охинтой чинь хэд хэдэн удаа уулзсан эхэндээ тэр явна гэж байсан тэгснээ одоо больчихлоо. Би харин гайхаад л байна. Магадгүй эцэг эх нь явуулахгүй байх шиг байна аа” гэж бичжээ. Харин энэ өдрөөс 5 хоногийн дараа нөгөө хүн дахиад Эпштейн рүү “тэр охин визэнд орохгүй гэнээ харин өөр нэг визтэй охин байна. Бас өөр нэг 19 настай залуухан загвар өмсөгч охин байгаа. Тэр Нью-Йорк болон Парис явахыг хүсдэг юм байна. Би чамд түүний зургийг явуулъя” гээд зургийг нь Эпштейн рүү илгээсэн байна.

Тэгвэл энэ өдрөөс 6 хоногийн дараа буюу 2017 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдөр Эпштейн нөгөө хүнээс “чи Парист байна уу гэж асуусан байна. Харин нөгөө хүн үгүй 14-нд очно” гэж хариулжээ. Ингээд тэр хүн 14-нд Парис орсныхоо дараа 5 дугаар сарын 16-ны өдөр “би энэ зураг авалтаа дуусгачихаад дахиад зураг авалттай. Тиймээс би байрлаж байгаа буудлаасаа өөр тийшээ гарах хэрэгтэй байна. Тиймээс магадгүй өнөөдөр өөрт чинь цаг гаргаж чадахгүй байх нь шүү. Би нөгөө Монгол охинтойгоо хамт тун удахгүй Нью-Йорк явахаар төлөвлөж байна, үнсье.” гэж бичжээ.

Эндээс харахад Эпштейнтэй харьцаж буй энэ хүн загвар өмсөгч эмэгтэй хүн байж болох Монгол охиныг дагуулаад Нью-Йорк явах гэж байгаа бөгөөд тэр охин хэн болох, хэдэн настай, АНУ-д очсон эсэх, Эпштейнтэй харьцаж байсан эмэгтэй загвар өмсөгч байсан нь эдгээр баримтаас тогтоогдохгүй байна. Харин энэ мэдээллийн дагуу Монгол Улсын иргэн Эпштейний сүлжээнд татагдсан байж болзошгүй тул цагдаа, хил хамгаалах байгууллага шалгах үндэслэл болно гэж дүгнэсэн байна.

“Болор сан”-ийн үйл ажиллагаа, зөвшөөрлийн асуудалтай холбоотойгоор Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдоржийн үүсгэн байгуулсан хүүхдийн эрхийг хамгаалах байгууллагын үйл ажиллагаанд хүүхдийн эрхийн асуудлаар дараах мэдээллийг танилцуулсан.

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдорж, түүний гэргий Болормаа болон Х.Болормаагийн төрсөн дүү Х.Болдбаатар нарын үүсгэн байгуулсан “Хүүхдийн ирээдүй, хөгжлийн гарц Болор сан” төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаа, зөвшөөрлийн асуудалтай холбоотойгоор Улсын бүртгэлийн ерөнхий газраас авсан албан бичигт тус байгууллага нь 2007 оны 3 дугаар сарын 15-нд үүсгэн байгуулагдсан.
- Харин тус төрийн бус байгууллага нь 2011 оны 3 дугаар сарын 29-ний сангийн хэлбэрээр дахин бүртгэгдэж, тус оны 4 дүгээр сарын 19-ний өдрийн Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газрын даргын 79 дүгээр тушаалаар сангийн харьяа “Халамжит гэр бүл” төвд хүүхдийн асрамжийн үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрлийг нэг жилийн хугацаатай, шинээр авсан байна.
- Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2011 оны 9 дүгээр сарын 28-ны өдрийн албан бичигт дээр дурдсанаас өөрөөр хугацааг сунгаагүй болохыг дурдсан байна.

Шинжээчийн танилцуулгад мөн “Өнөр бүл” төвөөс “Болор сан”-д хүүхэд шилжүүлсэн асуудалтай холбоотойгоор Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдоржийн байгуулсан хүүхдийн эрхийг хамгаалах төрийн бус байгууллага нь “Өнөр бүл” хүүхдийн төвөөс 22 хүүхдийг 2010 онд, 2 хүүхдийг 2012 онд “Хүүхдийн ирээдүй, хөгжлийн гарц Болор сан”-д шилжүүлж, төрсний гэрчилгээ, хувийн хэргийг нь хүлээлгэн өгсөн байна.

Харин 2012 онд эдгээр хүүхдүүдийг албадан хөдөлмөр эрхлүүлсэн гэдэг мэдээлэл хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр гарч байсан. Одоогоор тус асрамжид хамрагдсан 24 хүүхдээс 11 хүүхэд бүрэн дунд боловсрол эзэмшсэн, 5 хүүхэд сургуулиас хасагдсан, 7 хүүхэд шилжиж явсан, нэг хүүхдийн боловсролын мэдээлэл байхгүй, мөн нэг хүүхдийн регистрийн дугаар зөрүүтэй, эдгээр хүүхдүүдээс 5 нь дээд боловсрол эзэмшихээр суралцаж байсан болон суралцаж буй гэдгийг эрх бүхий байгууллагаас мэдээлсэн.

Дээрх танилцуулсан баримт, мэдээллээр Ц.Элбэгдорж, Жеффри Эпштейн нарын уулзалт, харилцаатай байсан талаарх мэдээлэл дурдагдсан байна. Мөн Ц.Элбэгдоржийн үүсгэн байгуулсан “Хүүхдийн ирээдүй, хөгжлийн гарц Болор сан”-гийн үйл ажиллагаа, хүүхэд асрамжийн үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл, холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаар нэмэлтээр нягтлан шалгах шаардлагатай нөхцөл байдал байгааг танилцуулсан байна. Монгол охид Эпштейний дэмжлэгээр АНУ-ын визэнд орох, цаашлаад АНУ-руу явах төлөвлөгөөнд багтаж байсан байна. Монгол охид Эпштейний хамаарал бүхий хүмүүстэй холбогдсон талаар баримт мэдээллийг танилцуулсан.

“Жеффри Эпштейн ба Монголын байгалийн баялаг”-тай холбоотой асуудлаар: Шинжээчийн хийсэн танилцуулгад 2011 оны 10 дугаар сарын 26-ны өдөр монголын news.mn мэдээллийн цахим хуудсаар Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдорж Их Британид айлчлах үеэрээ Букингемийн ордонд хунтайж Эндрютэй уулзжээ. Уулзалтаар Монголын уул уурхайд Их Британийн хөрөнгө оруулалт, технологийн ач холбогдлын талаар санал солилцон, байгаль орчин, хүнс боловсруулах үйлдвэрлэл, дэд бүтэц, төмөр замын хамтын ажиллагааны талаар ярилцсан гэж мэдээлжээ.

2013 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр Арабын Нэгдсэн Эмират улсын төрийн өмчит тээвэр, ложистикийн Араб хэлээр "Мажмуа Муана Дубай Аль-Айлами" буюу Англиар DP гэх группийн гүйцэтгэх захирал Султан Ахмед бин Сулайем Эпштейнээс монголын талаарх и-мэйлээ хүлээн аваагүй байгаагаа сануулжээ. Үүнээс дөрөв хоногийн дараа буюу 2013 оны 7 дугаар сарын 11-ний өдөр Эпштейн Султан Ахмед бин Сулайемд "Golomt Bank Mongolia Review 2011" гэх нэртэй pdf файлыг илгээжээ.

Эпштейний энэхүү илгээсэн мэдээлэлд Монголын томоохон уул уурхайн ордууд, тэдгээрийн батлагдсан нөөц, хэмжээ, газарзүйн байрлал, Монголын төмөр замын холболтын төлөвлөгөө, сэргээгдэх эрчим хүчний хууль эрх зүйн орчин, алтны экспорт, зэс, алт, нүүрсний экспортын төсөөлөл, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийн таамаглал, төгрөг ам.долларын харьцаа, инфляц, банкны салбар болон хөрөнгийн зах зээлийн эдийн засгийн зарим үзүүлэлтүүд, олон улсын санхүүгийн үнэлгээгээр Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл ямар түвшинд байгаа, гол хөрөнгө оруулалт хийх боломжтой салбарууд зэргийн тоон үзүүлэлт, эдийн засгийн судалгааг танилцуулсан байна.

Энэ мэдээлэл дунд нэгэн анхаарал татахуйц зүйл байгаа нь Хэнтий аймгийн нутаг дэвсгэрт байрлах Тугалгатай орд гэх Таван толгойн ордын нөөцийн 43.4 хувьтай тэнцэхүйц томоохон ордын талаар Султан Ахмед бин Сулайемд танилцуулагджээ.

Шинжээчийн танилцуулгатай холбогдуулан Жеффри Эпштейн нь 2014 онд Монгол Улсын эдийн засгийг сэргээх, Оюу толгойн төсөлтэй холбоотой Рио Тинтотой үүссэн маргааныг шийдвэрлэх үүрэгтэй тухайн үеийн Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржид зөвлөгөө өгдөг зөвлөхүүдийн нэг байсан төдийгүй Монголын байгалийн нөөц, байгалийн баялаг, хөрөнгө оруулалтын боломжуудын талаарх мэдээллийг өөрийн хамаарал бүхий гадаадын нөлөө бүхий хүмүүстэй хуваалцаж, зарим боломжуудыг санал болгож байсан байна.

Мөн баримтад дурдсанаар Монголын төрийн өмчийн маргаан, дэд бүтцийн төслүүдийн талаарх дотоод мэдээлэл Эпштейнд хүрч байсан бөгөөд монголд үндэсний дижитал валют, оффшор бүс байгуулах санааг дэвшүүлсэн байна.

“Жеффри Эпштейн ба Монгол Улсын сонгууль, улс төр дэх оролцоо”-ны талаар: Эпштейн нь K2 Intelligence гэх АНУ-д төвтэй хувийн тагнуулын үйл ажиллагаа явуулдаг компанитай холбоотой бөгөөд энэ компани нь хүний гар утасны хувийн мэдээллийг iCloud-ийн түвшинд олж авдаг, тухайн хүний гадаад, дотоодын хөрөнгийн мэдээлэл, байршил тогтоох, хэнтэй уулзаж байсныг олж мэддэг байна.

Энэ компани нь Ойрхи Дорнодын нөлөө бүхий хүмүүс ялангуяа улс төрчдийг тагнаж чагнаж байсан нь баримтаар ил болсон байдаг. Гэтэл энэ компанийг Монгол

Улс хөлсөлж тухайн үеийн Улсын Их Хурлын хэд хэдэн гишүүдийг тагнаж, чагнах ажиллагаа явуулсан гэдгийг Таймс сэтгүүлд мэдээлсэн байна.

К2-г үүсгэн байгуулагч Жюль Кролл Таймс сэтгүүлд 2021 оны 8 дугаар сарын 17-ны өдөр өгсөн ярилцлагадаа “2017 онд сонгогдсон Ерөнхийлөгч 2018 онд тэдэнд хандаж, оффшорт гарсан 250 сая ам.долларыг буцаах тохиолдолд 30 хувийг авах нөхцөлтэй санал тавьсан” гэж ярьсан. Мөн К2-тай холбоотой монголд явуулсан ажиллагааны хүрээнд монголын хууль хяналтын байгууллагаас илгээсэн мэдээлэл Америкийн нэгдсэн улсын нээлттэй мэдээллийн сангаас олноор гарч ирсэн байна.

К2 ажиллагаанаас гадна шинжээч энэхүү сэдвийн хүрээнд Монгол Улсын иргэн Ч.Ганбатын Эпштейн рүү илгээж байсан мэдээллийг танилцуулсан.

Ч.Ганбатын зүгээс цахим шуудангаар Норвегийн дипломатч, Олон улсын Энхтайвны хүрээлэнгийн тэргүүн Терье Ред Ларсен-аар дамжуулж Эпштейнд монголын нийгэм, улс төрийн сүүлийн үеийн мэдээллүүдийг цаг алдалгүй хүргэж байсан нь ил болсон байна. Тус цахим шуудангийн агуулгад Тавантолгой-Гашуунсухайт төмөр замын талаар мөн түүнийг шалгаж эхэлсэн талаар, гэвч тэр энэ үеэр гадаад улсад байсан нь сайн хэрэг боллоо гэх утга агуулга бүхий мэдээллийг дамжуулж байжээ.

Ч.Ганбат нь хэдийгээр хилийн чанадад байсан ч Эпштейнд 2017 оны Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн мэдээллийг тухай бүр хүргэж байсан байна. Тэрээр *“сонгуулийн үр дүнгээр аль нэг нэр дэвшигч 50+1 хувийн санал авч чадаагүй учраас сонгуулийн хоёр дахь шатны санал хураалт болохоор болж байгааг”* мөн *“Ардчилсан намын гишүүн Оюунгэрэл 90 минутын бичлэгийн талаар хэвлэлийн бага хурал хийж тухайн бичлэгийг Нью-Йоркт байрладаг бие даасан дууны шинжээч жинхэнэ болохыг баталсан харин МАН энэ бичлэгийг жинхэнэ биш эвлүүлэг хэмээн мэдэгдсэн”* гэх агуулга бүхий мэдээллийг цахим шуудангаар Эпштейнд мэдэгдсэн байна.

2017 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдөр Ч.Ганбат Эпштейнд хандаж *“дахин санал хураалтад бидний дэмжиж буй нэр дэвшигч яллаа, таны дэмжлэгт тань баярлалаа”* гэсэн цахим шууданг хүргүүлсэн байна. Энэ нь Эпштейн Монгол Улсын ерөнхийлөгчийн сонгуулийн үр дүнг өөрийн талд ашигтай эргүүлэхийн тулд тодорхой дэмжлэг үзүүлсэн байх магадлалтай болохыг харуулж байна.

Дээрх цахим шуудангийн агуулга нь Жефффри Эпштейнээс Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2017 оны сонгуулийн үйл явцтай холбоотой этгээдэд дэмжлэг үзүүлсэн байж болзошгүй талаарх асуудлыг хөндөж байгаа боловч уг дэмжлэгийн шинж, зорилго, сонгуулийн үр дүнд үзүүлсэн нөлөөллийг дангаар нь тогтоох хангалттай үндэслэл болох эсэхийг эрх бүхий байгууллага нягтлан шалгах шаардлагатай байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн үр дүн гарч, иргэн Ч.Ганбатаас ирүүлсэн цахим шуудангийн дараа Эпштейн АНУ-ын MIT гэх дэлхийн алдартай компьютерын шинжлэх ухаан, мэдээллийн технологи, инженерчлэлийн их сургуулийн дор үйл ажиллагаа явуулдаг MIT Media Lab гэх судалгааны эрхлэгч япон гаралтай АНУ-ын судлаач, бизнес эрхлэгч, хөрөнгө оруулагч Жой Итод хандан *“Монгол бидэнд цахим валютыг бодитоор турших том боломж”* олгож байна, энэ цахим валютыг *“ЧИНГИС КОЙН”* гэж нэрлэх талаар санал солилцож байсан цахим шуудангууд нь ил болсон байна.

Шинжээчийн танилцуулсан мэдээллээс үзвэл, Эпштейн нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгч асан Х.Баттулгатай түүний ойрын хүн болох Ч.Ганбатаар дамжуулан харилцаж байсан төдийгүй Эпштейн болон Ч.Ганбат нарын харилцаа нь 2017 оны Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуультай шууд холбоотой байсан байна. Өөрөөр хэлбэл, Ч.Ганбатын захидалд дурдсанаар Эпштейн 2017 оны Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн үеэр нэр дэвшигч Х.Баттулгад ямар нэгэн байдлаар дэмжлэг үзүүлсэн байна.

ДӨРӨВ. ОРОЛЦОГЧ ТӨРИЙН БУС БАЙГУУЛЛАГА, ИРГЭДИЙН САНАЛ, ТАЙЛБАР, МЭДЭЭЛЭЛ

Сонсголоор хэлэлцсэн 3 үндсэн сэдвийн хүрээнд танхимаас урьдчилан авсан нэрсийн дагуу нийт 16 оролцогч давхардсан тоогоор 31 удаа санал, тайлбар, үг хэллээ.

Оролцогчдод сонсгол эхлэхээс өмнө хуульд заасан эрх, үүрэг, хариуцлагын талаар танилцуулсан боловч зарим оролцогч сэдэвт шууд хамааралгүй асуудал болох ковид, вакцин, тодорхой үндэстэн, шашны бүлгийг ерөнхийлсөн байдлаар хэлэх, хувь хүнийг шүүхийн шийдвэргүйгээр гэмт хэрэгтэн гэж нэрлэх, буруутгах, нотлогдоогүй мэдэгдэл хийх зэргээр үг хэлсэн бөгөөд энэ нь сонсголын тайлан, дүгнэлтэд тусаагүй болно.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 124.3-т оролцогч нь сонсголын явцад бусдыг ялгаварлан гадуурхах, доромжлох зэрэг зохисгүй үйлдэл гаргахыг хориглох бөгөөд сонсгол даргалагчаас мөн хуулийн 125.2.8, 125.2.10-т заасны дагуу сонсголын сэдэвт хамааралгүй, ялгаварлан гадуурхсан, доромжилсон үг хэллэг хэрэглэсэн оролцогчид анхааруулж, үг хэлэх эрхийг таслах арга хэмжээг тухай бүр авсан.

Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийг хамгаалах сэдвийн хүрээнд:

Сонсголд санал, тайлбар хийж, үг хэлсэн оролцогчдын дийлэнх нь хууль сахиулах байгууллагаас сонсголоор ил болгосон асуудлыг мөрдөн шалгах шаардлагатай, Улсын Их Хурлаас хянан шалгах түр хороо байгуулах, “Болор сан”-д шилжүүлсэн хүүхдийн одоогийн мэдээллийг баримтаар ил болгох, Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдоржийг Монголд ирсэн байх хугацаанд яагаад хууль хяналтын байгууллага шалгаагүй талаар болон холбогдох төрийн байгууллага хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр ажиллаж чадахгүй байгааг шүүмжилсэн дараах байр суурийг оролцогчид илэрхийллээ. Үүнд:

- Ерөнхийлөгч асан Ц.Элбэгдоржийг Монголд ирсэн байх хугацаанд шалгах шаардлагатай талаар Авлигатай тэмцэх газар, Улсын Ерөнхий прокурорт өргөдөл өгсөн боловч авч хэлэлцэн, шийдвэрлээгүй. Энэ холбогдсон хэргийн талаар өчнөөн жилийн дараа манай улс ярьж байгаад харамсаж байна. Энэ асуудлыг манай хууль хяналтын байгууллага яагаад шалгаагүй вэ? Энэ 22 хүүхдийн асуудлыг өнөөг хүртэл яагаад хүний эрхийн байгууллагууд анхаарахгүй байна вэ? Жирийн иргэдийн хувьд хууль хяналтын байгууллага маш сайн ажилладаг хэр нь төрийн өндөр албан тушаалтнууд, нөлөө бүхий хүмүүст хууль үйлчилдэггүй талаар (иргэн Ж.Дугардорж, Б.Чинбаатар, С.Отгонцэцэг, Н.Сарантуяа, Ч.Хишигсүрэн);
- Хүний эрхийн маш ноцтой зөрчил үүсгэсэн нэг зүйл бол ковидын үеийн вакцин байсан. Ялангуяа хөгшин настай, тэтгэврийн насны, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хувьд хүний эрхийн тодорхой зөрчил үүсэж байсан. Ковидын вакцинтай холбоотой сонсголыг хийх ёстой. (иргэн С.Отгонцэцэг, Б.Рэнцэнханд);
- АНУ-аас энэ асуудлыг дэлхий дахинд ил задалсан. Европын Холбооны улсууд ажлын хэсэг байгуулаад Эпштейнтэй холбоотой өндөр албан тушаалтандаа хариуцлага тооцож, баривчилж, ял шийтгэл оноож байсан бол

Монгол Улсад 9, 10 сарын дараа шахуу өнөөдөр ингээд явуулж байна. Энэ сонсголыг явуулах ёстой байсан, харин ч их оройтож байна. Ард түмний хувьд энэ зайлшгүй хийгдэх ёстой асуудал байсан. Монголын хууль хяналтын байгууллага, шүүх, тагнуул яагаад энэ дээр ажиллахгүй байна вэ? (иргэн Г.Гэрэлмаа, Ч.Энхжаргал, Ч.Эрдэнэгэрэл);

- Эрүүгийн хуулийн 12.5-д зааснаар 14 настай хүүхэдтэй тохиролцоод бэлгийн харилцаанд орж болно гэж ойлгогдож болохоор заалт орсон гээд нэг хэсэг их шуугисан. Яагаад заавал 14 нас гэж хэн ийм санал оруулсан бэ? Эпштейний бэлгийн мөлжлөгт өртсөн хүүхдүүд дийлэнхдээ 14-16 настай байсан гэж гарч байна. Иймд Эрүүгийн хуульд заасан насыг 18-21 нас болгон өөрчлөх шаардлагатай байна. Энэ бол хүний эрхийн хамгийн эхний асуудал байгаа. (иргэн Н.Сарантуяа);
- Эпштейний асуудалтай холбоотойгоор тухайн үед манай асрамжийн газраас 2 бүлгийн 28 хүүхэд авсан байдаг, нийтдээ тэндээс 2 хүүхэд нь буцаагдсан байдаг юм. Яагаад буцаагдсан гэвэл жаахан саажилттай, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийг нь буцаасан. Гэтэл одоог хүртэл хамт амьдарч байсан эдгээр хүүхдүүдийн сураг байхгүй, ямар нэг мэдээлэл байхгүй байна. Төрийн байгууллагуудын ч тодорхой мэдээлэл өгөхгүй байна. Нийтдээ 26 хүүхдийн асуудал тодорхойгүй байна. 2006 оноос хойш 20 жилийн хугацаа өнгөрсөн байна, нэгээс нь ч сураг байхгүй. Болор сан гээд байгууллага чинь 2006 онд байгуулагдаад 2016 онд татан буугдсан байдаг. Үүнийг шалгах шаардлагатай. (иргэн Д.Гантулга);
- Төрийн байгууллагаас танилцуулсан 24 хүүхдийн тоо мэдээлэл зөрүүтэй, тодорхой мэдээлэл өгөхгүй байна. Хүүхэд хамгааллын талаар төрийн байгууллага авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний талаар тодорхой мэдээлэлгүй байна. Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байна. (иргэн Ч.Энхжаргал);
- Шинжээчийн хийсэн мэдээлэлтэй холбогдуулан өөрийн судалсан асуудлын хүрээнд сэдэвтэй холбогдуулан нэмэлт мэдээллийг танилцуулсан. Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийн асуудлаар Норвегийн нэгэн цахим хуудаст гарсан зураг дотор Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга Энхтүвшин гэдэг хүний зураг байсан талаар, 24 хүүхдийн боловсролын түвшин, гэмт хэрэгт холбогдож байсан эсэх, одоогийн амьдарч байгаа нөхцөл байдал зэрэг дээр хууль хяналтын байгууллага анхаарал хандуулж, албан ёсны мэдээлэл гаргах ёстой. (иргэн Б.Цогтгэрэл).

Монголын байгалийн баялагтай холбоотой сэдвийн хүрээнд:

Оюу толгойн зардлыг хянах, лиценз барьцаалсан зээлийн батлан даалт, хүүгийн орлогыг Монголын талд авах НҮБ болон бусад улсад хандах, Оюу толгойн баялгийн урсгалыг зогсоох “МакКинзи”, О.Рамсботамын үйл ажиллагааг судлах, хууль хяналтын байгууллага шалгах шаардлагатай талаар оролцогчид дараах байр суурийг илэрхийллээ. Үүнд:

- Тавантолгой төмөр зам, Сайншандын аж үйлдвэрийн паркийн ТЭЗҮ-д зөвлөх үйлчилгээ үзүүлсэн “МакКинзи” компанийн Зүүн Азийн ахлах зөвлөх, Англи улсын иргэн Оливер Рамсботамтай холбоотой асуудал яригдсан. Энэ хүнтэй 2014 онд Монгол Улсад танилцаж, бизнесийн хамтрагчийн харилцаанд орсон

талаар болон тухайн үед Оливер Рамсботам “Либерти Партнерс”-ийн Ч.Ганбатад зөвлөх үйлчилгээ үзүүлсэн тухайгаа ярьж, Монголоос явбал чамайг Англид орон сууцаар хангах боломжтой гэж хэлж байсан. Өөрөөр хэлбэл, Эпштейний олон нийтэд ил болсон баримтад Ч.Ганбат нь Оливер Рамсботамтай шууд холбоотой болохыг нотолсон. 2017 онд Ч.Ганбат Жеффри Эпштейнтэй ярилцсан зүйлдээ “Чингис койн” гаргах талаар захидал бичсэн. Энэ мэт хэргийн талаар монголын хууль хяналтын байгууллагаас шалган тогтоох хэрэгтэй. (иргэн А.Алтанхуяг);

- Манай улс гадаад улсаас далд байдлаар хараат болчихсон юм биш үү? Гадныхан уул уурхай, банк санхүү гэсэн 2 салбараар хөрөнгө оруулалт явуулдаг. Уул уурхай бол ойлгомжтой. Банк санхүүгээр жишээлбэл манай иргэд хамгийн өндөр зээлийн хүүг төлдөг. Тэд уул уурхай, банк санхүүд орж ирэхээсээ өмнө хамгийн түрүүнд хуулиа бэлтгэж орж ирдэг гэх асуудалд анхаарал хандуулах цаг болсон, 2012 оны “Монгол Улсын макро эдийн засгийн эрсдэлүүд ба түүнийг даван туулах арга хэрэгслүүд” гэсэн судалгааны ажлын талаар анхаарах. (иргэн Н.Сарантуяа, Б.Эрдэнэбат);
- Засгийн газрын 2010 оны 07 дугаар сарын 14-ний өдрийн 190 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болгоорой. Тэгэхэд Эпштейний ятгалга байсан байна. Энэ тогтоолыг хэрэгжүүлэх бүх чиг үүрэг нь байсан. Мөн олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлын санаачилгыг яам, Тамгын газарт чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр зааж өгсөн боловч бас хүчингүй болгосон. Манай улсын банк санхүү, уул уурхайн бүх бодлогын баримт бичиг, татварын хуулийг Эпштейн “Эм Си Эс”-ээр дамжуулж засуулсан. Манай татварын хуульд маш сайн заалт байсан. Энэ хууль бус гэрээний үндсэн дээр “Рио Тинто” авлига өгч гэрээ хийчхээд өнөөдөр татвараа ч бүрэн авч чадахгүй хэмжээнд хүрээд байна. Өнөөдөр “Рио Тинто”-д хүүгийн зардал төлж байгаа бол тэр хүүгийн орлогыг бид авъя. Их өртөгтэй Оюу толгойн лицензийг “Рио Тинто”-доо барьцаалаад зээл авчихсан тул батлан даалтын болон барьцааны хүүгийн орлогыг авах хэрэгтэй. Мөн Монгол Улсын иргэн АНУ-д төсвийн зардлыг хянадаг ухаалаг, технологийн шийдлээр зохиогчийн эрх авсан. Нямдагийн Нямцэндийн туршлагыг Оюу толгой дээр зардлаа хянахад хэрэглэх хэрэгтэй. (иргэн Д.Сарантуяа);
- Энэ сонсгол явуулж байгаад талархаж, цаашид ажлын хэсэг гарган шалгах байх гэж найдаж байна. Ямартай ч Эпштейн гэдэг хүн, Ц.Элбэгдорж гэдэг хүн гадаадын байгалийн баялгийн эдийн засгийн алуурчидтай нийлсэн нь ойлгомжтой байна. (иргэн Б.Чинбаатар, П.Бурмаа, Ж.Дугардорж);
- 2026 оны 01 дүгээр сарын 09-ний Австралид очсон өдөр “Financial Times” сонин гарч, Оюу толгойн асуудалд гадаадын том дарга нар, зөвлөхүүд оролцсонтой холбогдуулан анх удаа “Хөх толбо” сонинд Эпштейний бага наснаас өнөөдрийг хүртэлх амьдралыг харуулсан нүүрээр гаргасан. Мөн 1990 онд гарсан “Ардчилал” сонины нэг дугаар байна. Энэ сонинд Ц.Элбэгдорж 7 дугаар сарын 29-нөөс 8 дугаар сарын 01-ний өдөр хүртэл Англид айлчилж “Би лордын танхимаас ирлээ” гэсэн ярилцлагатай холбоотой асуудал байгаа. (иргэн Б.Эрдэнэбаатар);
- Шинжээчийн хийсэн мэдээлэлтэй холбогдуулан өөрийн судалсан асуудлын талаар нэмэлт мэдээллийг танилцуулсан асуудалд дурдсан гол мэдээллийг авч үзвэл, санхүүгийн манипуляц хийдэг бүлэглэлүүдийг тодорхой ойлгох

ёстой. Эдгээр хүмүүсийн уулзалт, зөвлөгөөн Давосын эдийн засгийн форум эсвэл НҮБ-ын уулзалтын үеэр болдог. Хроникийг тааруулан, болж байгаа уулзалтуудын үеэр ихэвчлэн чухал шийдвэр гардаг. 2013 оны 9 дүгээр сарын 23-нд анхны уулзалт болсон. Эдгээр уулзалтад дараагийн шатны үйл ажиллагааны бэлтгэл ажлын асуудал яригдсан гэдгийг тэдний уулзалтын протоколоос харж болно. 2013 онд 140 сая ам.долларын үнэ бүхий уран зураг, 80 сая ам.долларын үнэ бүхий алмаз чулуу, 250 сая ам.долларын үнэ бүхий орд харш, эдлэн газрыг санал болгож байсан байна. Мөн үүний дараа 2013 оноос Оюу толгойн далд уурхай, Дубайн гэрээний асуудал гарсан. Бүх зүйл Дубайн гэрээг тойрон эргэж байна. Бэлтгэл ажил ба Дубайн гэрээг хийх, Дубайн гэрээний ард үйл ажиллагаа зохион байгуулж 4,4 тэрбум ам.долларын гэрээг хийх асуудал байна. 5 дугаар сард гэрээ хийгдсэний дараа 9 дүгээр сард Нью-Йоркт дахин уулзалт болсон. Нью-Йоркийн уулзалтын дараа 10 дугаар сард Эпштейнд зуун мянган ам.доллар өгөх ажил явсан. Энэ нь Ц.Элбэгдоржийг тойрсон зөвлөхүүдэд зуу зуун мянган ам.доллар өгсөн. Энэ хаанаас аль хөрөнгө мөнгөнөөс гарсан, ямар төсвөөс гарсан нь мэдэгдэхгүй байна. (иргэн Б.Цогтгэрэл).

Монгол Улсын сонгууль, улс төр дэх оролцоо сэдвийн хүрээнд:

Сонгуулийг ил тод болгох, нууц санал хураалтыг болих, ард иргэддээ нээлттэй байхын тулд хар машинаар биш гараар тоолдог болох, дахин хар машины сонгууль хийвэл Жеффри Эпштейний жишээ шиг сонгууль болж, сонсголын үр дүнд Хянан шалгах түр хороо, мөрдөн байцаах ажлыг үргэлжлүүлэн явуулах, “K2 Интеллидженс”-ийн асуудлыг шалгах, Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдалд халдсан эсэхийг тогтоох шаардлагатай гэх асуудлаар оролцогчид дараах байр суурийг илэрхийлсэн. Үүнд:

- Монгол Улс Авлигын эсрэг конвенцод 2005 онд нэгдсэн хэдий ч өнөөг хүртэл хэрэгжилт хангалтгүй байгаа талаар (иргэн Д.Сарантуяа);
- Ерөнхийлөгчийн сонгууль болон дараа дараагийн Улсын Их Хурлын сонгуулийг ил тод болгох, нууц санал хураалтыг болих, хар машинаар биш гараар тоолдог болох шаардлагатай (иргэн С.Отгонцэцэг, Д.Гантулга, Б.Эрдэнэбаатар);
- Шинжээчийн хийсэн мэдээллээс гадна “K2 Интеллидженс”-ийн байгууллагаар Улсын Их Хурлын гишүүдийг мөрдөж байсан гэх асуудал нь Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдалд халдсан эсэх, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн үйл ажиллагаанд гадаад улсын этгээд оролцсон, Монгол Улсын сонгуулийн үйл явдлын мэдээг авч, заавар чиглэл өгч, дэмжлэг үзүүлж байсан зэргийг олон хандалт, харилцсан цахим шуудангаар нотлогдож байна. Үүнийг холбогдох хууль хяналтын байгууллага шалгах шаардлагатай байна. (иргэн Б.Цогтгэрэл) зэрэг болно.

ТАВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮДИЙН АСУУЛТ, БАЙР СУУРЬ

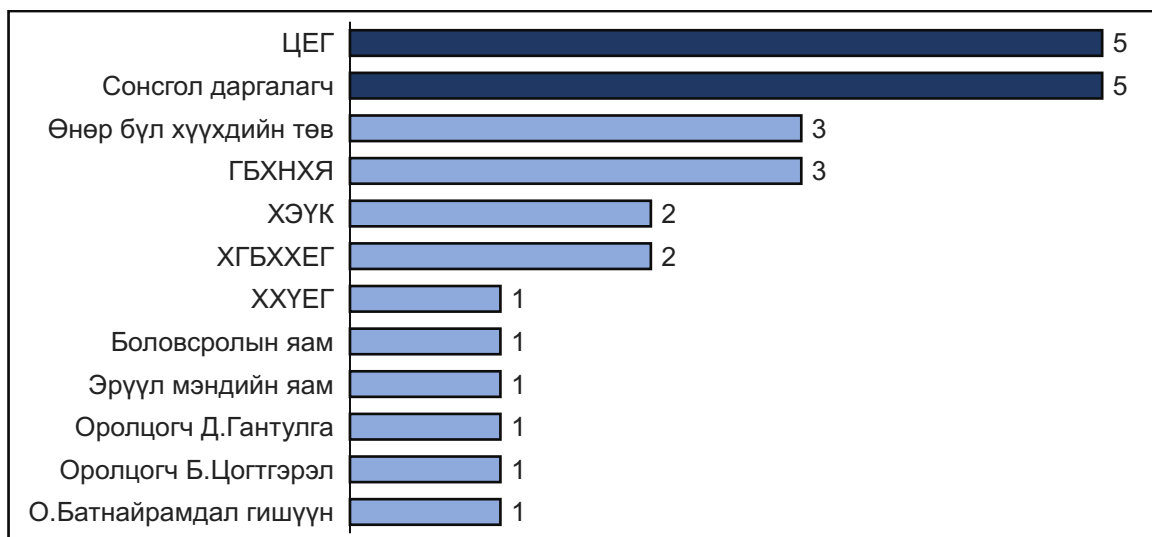
Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 126 дугаар зүйлийн 126.1.5-д заасны дагуу нэг гишүүнд 20 хүртэл минут олгож, олонх-цөөнхийн төлөөллийг ээлжлүүлэн зохион байгуулсан.

Сонсголоор хэлэлцсэн 3 үндсэн сэдвийн хүрээнд төрийн байгууллагын мэдээлэл, шинжээчийн дүгнэлт болон оролцогчдын хэлсэн санал, тайлбартай холбогдуулан давхардсан тоогоор Улсын Их Хурлын 10 гишүүн 23 удаа асуулт асууж, хариулт авсан. Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуултад 18 удаа төрийн 8 байгууллагын албан тушаалтан, 5 удаа сонсгол даргалагч, 2 удаа оролцогч, 1 удаа гишүүн хариулт өгсөн бол гишүүд шинжээчээс асуулт асуугаагүй байна.

Асуулт асуусан УИХ-ын гишүүн	Асуултын агуулга	Хариулт өгсөн албан тушаалтан
Ж.Баярмаа	Бүтэн өнчин хүүхдийн тоо 2025–2026 онд 2,500-аас 2,800 болж огцом нэмэгдсэн шалтгааныг тогтоодог механизм бий юу, хэн хяналт тавьдаг, ямар байгууллага хариуцдаг вэ? 2022 онд төвд байсан 220-оос бусад 2,691 хүүхэд хэний хяналтад байсан бэ?	Ж.Хунан (ХЭҮК) Л.Бадамцэцэг (ХГБХХЕГ)
	Ц.Элбэгдоржийн “үрчилж авсан” 24 хүүхэд Монголд байгаа юу, “хаяг дээрээ байхгүй” гэдэг нь юу гэсэн үг, хяналт шалгалт явж байгаа юу?	Г.Пүрэвдэлгэр (ЦЕГ) Б.Баярбаатар (даргалагч, нэмэлт мэдээлэл)
Х.Баасанжаргал	1 жилийн зөвшөөрлөөс хойш юу болсон, сунгуулах хүсэлт өгсөн үү, хяналт байсан уу?	Д.Мөнгөнтуул (ГБХНХЯ) Т.Бадрахбаяр (ХХҮЕГ)
	Шилжүүлснээс хойш хэдэн удаа хяналт шалгалт хийсэн, эрүүл мэнд, боловсролын байдалд хяналт хийсэн үү?	Л.Бадамцэцэг (ХГБХХЕГ)
	Дээд боловсролтой, суралцаж буй хүүхэд бий юу, төлбөрийг хэн төлдөг вэ?	Д.Анхзаяа (БЯ)
	Ажил хийж, тогтвортой орлоготой юу?	Д.Мөнгөнтуул (ГБХНХЯ)
	Эрүүл мэндийн байдал; буцаагдсан 2 хүүхэд, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд бий юу, хяналт байсан уу?	Ч.Дэлгэрцэцэг (ЭМЯ) М.Өлзийчимэг (Өнөр бүл)
	Гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдсон, хохирогч болсон хүүхэд бий юу?	Г.Пүрэвдэлгэр (ЦЕГ)
	Ямар настайд нь шилжүүлсэн, яагаад ойролцоо насныхныг сонгосон, шилжүүлэхэд баримт бичиг, эдийн засгийн баталгааг шалгасан уу?	Д.Мөнгөнтуул, М.Өлзийчимэг
М.Нарантуяа-Нара	ХЭҮК эдгээр хүүхдүүдтэй уулзсан уу, уулзсан бүртгэл, мэдээлэл байна уу?	Ж.Хунан (ХЭҮК)
	Болор сангийн төлөөлөл, Х.Болдбаатар зэрэг тухайн үеийн хүмүүсийг яагаад урьж оролцуулаагүй вэ?	Хариулаагүй.
Л.Мөнхбаясгалан	Алт угаалгасан бичлэгийн мөрөөр ЦЕГ, хүүхэд хамгааллын байгууллага, Өнөр бүл юу хийсэн, 22 хүүхэд алт угааж байсан эсэхийг шалгасан уу? (тодруулгадаа дахин асуусан)	Г.Пүрэвдэлгэр (ЦЕГ)
	Сураггүй болсон 1 хүүхэд, гадаадад гарсан 2 хүүхэд хаана байна? Даргалагчийн баримт, ЦЕГ-ын мэдээлэл зөрж байна.	Г.Пүрэвдэлгэр (ЦЕГ) Б.Баярбаатар (даргалагч, нэмэлт хариулт) М.Өлзийчимэг

		(Өнөр бүл)
	Ц.Элбэгдоржийн Эпштейнтэй хийсэн 2 дахь уулзалт шөнөжин болсон нь ямар мэдээллээр нотлогдох вэ?	Хариулаагүй.
	Скайпын мессеж дэх монгол охины талаар ЦЕГ, хүүхдийн эрхийн байгууллага, Өнөр бүл шалгасан уу, тэр нь 22 хүүхдийн нэг эсэхийг тодруулсан уу?	Хариулаагүй.
	Л.Крауссын имэйлд дурдсан монгол гомдол гаргагчийн талаар хууль хяналтын байгууллага, ХЭҮК юу хийсэн бэ?	Хариулаагүй.
	18 нас хүрээд асрамжаас гарсан иргэнд төр ямар дэмжлэг үзүүлдэг вэ? (тодруулга)*	Хариулаагүй.
	Хүүхдийг хэдэн настайд нь, цэцэрлэгээс авсан уу, насанд хүрээгүй байхад нь буцаасан уу? (тодруулга)	Д.Гантулга (оролцогч) Д.Мөнгөнтуул (ГБХНХЯ)
А.Ганбаатар	Сонсголыг Ц.Элбэгдорж Монголд байх үед хийх ёстой байсан; хүүхдүүдтэйгээ уулзъя гэсэн урилгыг УИХ-ын дарга, даргалагч яагаад хүлээж аваагүй вэ?	Б.Баярбаатар (даргалагч)
	Л.Пүрэвсүрэнг оруулж, протоколд тэмдэглэхгүйгээр 3 минут сонсох; Болор сангийн төлөөллийг урих	
Б.Баярбаатар	20 гаруй хүүхэд бүртэй нүүр тулж уулзсан уу?	Г.Пүрэвдэлгэр (ЦЕГ) М.Өлзийчимэг (Өнөр бүл)
	Дубайн гэрээний 4,4 тэрбум ам.долларын зээлд хуулийн зөвлөхөөр хэн ажилласан бэ?	Б.Цогтгэрэл (оролцогч)
	Онцрэгийн лиценз шилжүүлэх төлбөрийн асуудал юу болсон бэ?	О.Батнайрамдал (гишүүн)

Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуултад хариулт өгсөн байдал



ЗУРГАА. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮДИЙН БАЙР СУУРЬ

Улсын Их Хурлын гишүүдийн дийлэнх нь хүүхдийн асуудалд төрийн байгууллагын хяналт алдагдсан, мэдээлэл зөрүүтэй байгааг шүүмжилж, хууль сахиулах байгууллага шалгахыг шаардсан бөгөөд Дубайн гэрээ болон Оюу толгойн гэрээний алдааг засахыг дэмжсэн. Мөн Улсын Их Хурлын гишүүн А.Ганбаатар, С.Эрдэнэболд нар энэхүү сонсголын сэдэвтэй холбоотой асуудлаар талуудын мэдээлэл сонсох нотлох баримтын стандартыг баримтлахыг онцолсон.

Улсын Их Хурлын гишүүн А.Ганбаатар сонсгол явагдаж байх үеэр хэлэлцэж байгаа асуудалтай холбогдуулан Гадаад хэргийн сайд асан Л.Пүрэвсүрэнг танхимд оруулж ирэх талаар хүсэлт гаргасан. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 121.2, 121.7, 121.11-д заасны дагуу сонсголын мэдээлэл, оролцогчдыг бүртгэх зарыг Улсын Их Хурлын албан ёсны цахим хуудаст байршуулж, оролцогчдыг бүртгэсэн. Түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 123.1-д “Хүсэлт гаргасан иргэн, хуулийн этгээд, шинжээч, ажиглагчийг сонсголд оролцогч гэнэ.” гэж заасан бөгөөд хуульд заасны дагуу урьдчилан хүсэлт гаргаж, бүртгүүлээгүй тохиолдолд сонсголд оролцох боломжгүй талаар сонсгол даргалагч тайлбарласан.

Улсын Их Хурлын гишүүдийн гаргасан байр суурийг товч байдлаар авч үзвэл,

Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Баярмаа

- Хүүхдийн эрхийн конвенцоор эцэг эхээс тусгаарлагдсан хүүхдийг төр тусгайлан хариуцах үүрэгтэй боловч хэрэгжилт хангалтгүй; ХЭҮК-ын дүгнэлт “маш ноцтой”.
- Хүүхдийн төлөө үндэсний төв, яам зэрэг олон байгууллага байхад 2 мянга гаруй бүтэн өнчин хүүхдийн нэгдсэн судалгаа, тоо байхгүй; Засгийн газар конвенцын үндсэн үүргээ биелүүлээгүй.
- Ази, Номхон далайн бүсийн хүний эрхийн сургалт, судалгааны төвийн 24 тэрбум төгрөгийн төсвөөс татгалзаж, хүүхдийн эрх хамгаалалд зарцуулах.

Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Баасанжаргал

- Хүний эрхийг хамгаалах, хангах үүрэг Засгийн газарт, хяналт тавих үүрэг ХЭҮК-д байдаг тул шаардлагыг Засгийн газарт тавих ёстой.
- Эмэгтэй гишүүдийн хүүхдийн эрх хамгааллын асуудлаарх Хянан шалгах түр хороо байгуулах тогтоолын төслийг хаврын чуулганаар хэлэлцээгүй;
- Засгийн газар 2017 оноос хойш Хүүхдийн эрхийн конвенцын тайлангаа хүргүүлээгүй, 2 удаа хойшлуулсан.
- Тухайн гишүүнээс сонгуулийн үйл ажиллагаанд хүүхдийг ашигласан байж болзошгүй, мөн хүүхдүүдийг үрчлэлтийн бус харин асрамжийн үйлчилгээний хүрээнд шилжүүлсэн байж болзошгүй талаар байр суурь илэрхийлсэн.

Улсын Их Хурлын гишүүн М.Нарантуяа-Нара

- Ц.Элбэгдорж өнчин хүүхдээр PR хийсэн (“The President of the most children in the world”), хүүхдүүдийн амьдрал тодорхойгүй гэж үзсэн.
- Хувь хүний нууцын нэрээр мэдээллийг хааж байна; УБЕГ, ЦЕГ, Ерөнхий сайд асан Г.Занданшатарт 2-3 удаа асуулга хүргүүлсэн ч “хариултууд хангалтгүй, тодорхойгүй байсан”.
- ХЭҮК-ын үйл ажиллагаа үр дүнгүй, төсөвт дахин тусгасан барилга шаардлагагүй.
- Хүүхдүүд айдас, дарамтад байж болзошгүй тул эрх бүхий байгууллага уулзаж баримтжуулан гишүүдэд тайлагнах.

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Амарсайхан

- Асуудал нь зөвхөн Эпштейн биш, Монгол төрийн “хар хайрцгийн бодлого”, үндэсний аюулгүй байдлын асуудал; “Хувийн нууц, төрийн нууцын нэрийн дор” хийгээгүй ажлаа, хууль бус үйлдлээ далдалж байна.
- Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Засгийн газар, Гадаад харилцааны яам, хууль хяналтын байгууллага холбогдох уулзалт, протокол, айлчлал, төсөв, санхүүжилтийг Улсын Их Хуралд ирүүлэх.
- “KPMG”-ийн шүүх шинжилгээний аудитад зөвлөлийн гишүүдэд “100, 100 мянган доллар өгч байсан” гэсэн дүгнэлт байгаа гэж мэдэгдсэн.
- Хүүхдийн асуудлыг хамгийн түрүүнд шалгах; Эпштейний материалд дурдагдсан монгол охидыг Интерполоор тогтоох.
- 2024 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдөр иргэн бүртгэх систем халдлагад өртөж мэдээлэл утсан; хэн шийдвэр гаргасан, хүүхдүүдийн мэдээлэл түүнд байсан эсэхийг тогтоох.
- Хууль сахиулах байгууллагын зарим бүлэг хууль бус алт олборлолт, хар тамхи, иргэдийг тагнах үйлдэлд оролцсон гэж мэдэгдсэн.
- Санал: авлигын хөрөнгийг хурааж Хүүхэд залуучуудын ирээдүйн хөгжлийн санд байршуулах хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд яаралтай өргөн мэдүүлэх;
- 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс байгуулагдах ёстой байсан хууль сахиулах байгууллагуудын тусгай хяналтын дэд хороог байгуулах.

Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Мөнхбаясгалан

- 2007 онд сэтгүүлч байхдаа Уянга сумын алтны “нинжа” нар өргөж авсан хүүхдийг зовоож байсныг илрүүлсэн туршлагаа дурдаж, 2016, 2024 онд хууль гарсан ч байдал хэвээр гэсэн.
- 22 хүүхдийг зөвшөөрөлгүй байгууллагад шилжүүлсэн нь “хууль бус үйлдэл болсон нь тодорхой”; Өнөр бүл болон хүүхэд хамгааллын байгууллага хойноос нь хянаагүй.
- Алт угаалгасан бичлэгийг Цагдаагийн ерөнхий газар болон хүүхэд хамгааллын байгууллага шалгаагүй.
- Хил нэвтрэлтийн мэдээлэл 2024 онд утсан тул өнөөдрийн мэдээлэлд “итгэх аргагүй”.
- Ц.Элбэгдорж “Монголоос 3 удаа зугтсан” гэж мэдэгдсэн (гишүүний мэдэгдэл).
- Асрамжаас 18 насанд гарсан иргэдийн эрх зүйн тогтолцоо буруу;

Улсын Их Хурлын гишүүн А.Ганбаатар

- 2009–2017 онд Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн зөвлөхөөр ажиллаж байсан, сэтгүүлч мэргэжилтэй гэж танилцуулсан.
- Мэдээллийг 2–3 талын эх сурвалжаас нягтлах; нэг талын нарратив олон нийтийг төөрөгдүүлнэ (“когнитив интервенц”).
- Оролцогчдын зарим үг “эрүүгийн шинж чанартай алдаа мадагдалд орохоор” байна; шүүхийн шийдвэргүйгээр “ялтан, зэмтэн, хэрэгтэн” гэж ярихгүй байх.
- Л.Пүрэвсүрэн, Болор сангийн төлөөллийг сонсохгүйгээр сонсгол “нэг тал руугаа хэлбийх вий”.

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Эрдэнэболд

- Сонсголын зорилго мөрдөн шалгах биш; мэдээллийг “beyond reasonable doubt” түвшинд нягтлах, асуудлыг IRAC зарчмаар хэлэлцэх.
- С.Амарсайханы мэдэгдлийн дагуу Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Г.Тэмүүлэнд, Улсын Их Хурлын 2026 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрийн 15 дугаар тогтоолын хэрэгжилтээр Ерөнхий сайдад асуулга хүргүүлсэн.

- QR материалаар Эпштейн Ц.Элбэгдоржтой 46, Х.Баттулгатай 81, Ч.Ганбаттай 194, Л.Пүрэвсүрэнгэй “бараг 220 шахуу” удаа харилцсан; тодруулга авах.
- Хууль сахиулах байгууллага хүүхдүүд тус бүртэй уулзаж, шаардлагатай бол эрүүл мэндийн шинжилгээ хийх; тэдний хувийн мэдээллийг хамгаалах.
- Оролцогчийг протокол хөтлөн сонсохыг дэмжиж, дэгийн маргаан гарвал Үндсэн хуулийн цэцэд даргалагчтай “хамт хариуцагчаар орно” гэсэн.
- Хууль бус алт олборлолтоор Хянан шалгах түр хороо санаачлах; хар тамхитай холбоотой санаачилгад даргалагч гарын үсэг зурсан гэсэн.
- Өмнөх сонсголууд (нүүрс, утаа) үр дүнгүй өнгөрсөн тул энэ сонсголыг үр дүнтэй болгох.

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Ганбаатар

- Дубайн гэрээ хууль бусаар байгуулагдсан, сонсголоор гарсан баримт нь гэрээг цуцлах “алтан боломж”.
- Гэрээний 5.6 (барьцаа хөрөнгө, лиценз), 7.1 (5 жилийн дараа дахин өр тавих), 7.4, 5.1, 2.4 (аудитыг ТҮЗ гаргах), 4.4 (санхүүгийн тайланг 5 хоногт баталгаажуулах) заалтыг шүүмжилсэн; 20 банкны барьцаа, жилийн 11–13 хувийн хүү.
- Хууль хяналтын байгууллага олон жил чимээгүй байсан гэж шүүмжилсэн.

Улсын Их Хурлын гишүүн О.Батнайрамдал

- Он дараалал: 2013.09.23 уулзалт → 2014.01 Давос → 2014.11.21 Ч.Сайханбилэг Ерөнхий сайд → 2015.04.16–05.18 Дубайн гэрээ. Гэрээг Улсын Их Хурал, Засгийн газрын хуралдаанаар оруулалгүй, Ерөнхий сайдын захирамжаар байгуулсан.
- Дубайн гэрээгээр: 6 тэрбум ам.доллар хүртэлх өндөр хүүтэй зээлийн эрх, ТЭЗҮ мөрдөхгүй эрх (10 жил батлагдсан ТЭЗҮгүй), бараг 1 тэрбумын татварын хөнгөлөлт, лицензийг гадаадын банкны барьцаанд тавих, 2 тэрбум орчим зардлын хэтрэлтийг хүлээн зөвшөөрсөн; ногдол ашиг 2037–2038 он хүртэл хойшилсон.
- Улсын Их Хурлын 2021 оны 103 дугаар тогтоолоор цуцалсан ч нөгөө тал “дуусгавар болсон” гэж тайлбарлаж, эрх зүйн байдал маргаантай хэвээр.
- Оюу толгой нийт 27,3 тэрбум ам.долларын орлого олсноос Монголд төлсөн татвар, хураамж 4–5 тэрбум (15–16 хувь); дангаараа 20 тэрбумын өртэй.
- Оюу толгойн Хянан шалгах түр хорооны 90 мянга орчим хуудас нотлох баримтын 51 хувь нууцын зэрэгтэй хэвээр; Засгийн газар ил болгох ёстой.
- 2027 онд авах 3 их наяд төгрөг (830 сая ам.доллар)-ийн ногдол ашгийг өөр зориулалтаар зарцуулалгүй, Үндэсний баялгийн сангийн хуримтлалд бүрэн төвлөрүүлэх.

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Эрдэнэбат

- 2008 онд үйлдвэрчний эвлэлийн төлөөлөгчөөр Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын зөвлөгөөнд оролцоход насанд хүрээгүй охидыг худалдаалдаг “Улаанбаатар” сайтын асуудлыг Монголд тавьж байсан гэсэн.
- “Эдийн засгийн алуурчид” улс төрчдийг барьцаалж гэрээ зуруулдаг; дарамт, барьцаагаар байгуулсан гэрээ хууль бус, хүчингүй байх ёстой.
- Оюу толгойн 5 хувь, Эрдэнэт 20 хувийн АМНАТ төлдөг; тогтворжуулалтын гэрээ Монголын хуулиас дээгүүр гарсан; гэрээ, контрактын алдааг засах.

ДОЛОО. ЕРӨНХИЙ ХЯНАЛТЫН СОНСГОЛЫН НЭГДСЭН САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

Монгол Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2026 оны 06 дугаар сарын 10-ны өдрийн “Ерөнхий хяналтын сонсголын тов тогтоох, сонсгол даргалагчийг сонгох тухай” 09 дүгээр тогтоолоор “Гадаад улсын зарим иргэн холбогдсон гэмт хэрэгт Монгол Улсын талаар дурдагдсан асуудлын хүрээнд хүний эрх, эрх чөлөөг хангах” сэдвээр Ерөнхий хяналтын сонсголыг 2026 оны 10 дугаар сарын 07-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлын хяналт шалгалтын тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасны дагуу зохион байгууллаа.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 126.1.7-д заасны дагуу сонсголын сэдэв, агуулгатай холбогдуулан бичгээр ирүүлсэн санал, хүсэлт, мэдээлэл ирүүлээгүй болно.

Сонсголд Улсын Их Хурлын гишүүд, төрийн байгууллагын мэдээлэл, шинжээчийн дүгнэлт, оролцогчдоос гарсан санал мэдээлэл болон холбогдох баримт материалд үндэслэн дараах нэгдсэн дүгнэлтийг гаргаж байна.

Нэг.Хүүхдийн эрхийг хамгаалах хууль тогтоомжийн хэрэгжилт хангалтгүй, Монгол Улс хүүхдээ хамгаалж чадахгүй байна.

- ХЭҮК-оос Монгол Улс өнөөдөр хүүхдээ хамгаалж чадахгүй байгаа гэдэг дүгнэлтийг сонсголд танилцуулсан. НҮБ-ын Хүүхдийн эрхийн хороо, Хүний эрхийн зөвлөлөөс 2017 онд “хүн худалдаалах гэмт хэрэгт охид, эмэгтэйчүүд бэлгийн мөлжлөгт өртөх эрсдэл өндөр байгаа учраас хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийн хамгааллын тогтолцоог боловсронгуй болгох” зөвлөмжийг өгсөн хэдий ч энэ зөвлөмжийн хэрэгжилт өнөөг хүртэл хангалтгүй байна. Түүнчлэн хүүхэд хамгааллын тогтолцоонд санхүүжилт хангалтгүй бөгөөд бүрэн шийдэгдээгүй хэвээр байна.
- Хүүхэд хамгааллын тухай хуулийн 48 дугаар зүйлийн 48.1 дэх хэсэгт “Хүүхэд хамгааллын нэгдсэн мэдээллийн сан”-тай байхаар хуульчилсан боловч өнөөдрийг хүртэл мэдээллийн сантай болоогүй, мэдээллээ тоон мэдээлэл, баримтыг бүрэн, гүйцэд гаргаж чадахгүй, хариуцсан байгууллагуудын мэдээлэл нэгдсэн байдлаар гарах боломжгүй байдалтай байна.

Сонсголын явцад яригдсан нэр бүхий 24 хүүхдийн мэдээллийг холбогдох төрийн байгууллагаас албан бичгээр авахад мэдээллүүд нь зөрөөтэй байна. Тухайлбал, одоогийн оршин суугаа хаяг дээрээ байдаггүй, гэр бүлдээ эргэн очсон эсэх гэх мэт мэдээлэл нь бүгд зөрөөтэй байсан.

Бүтэн өнчин, хагас өнчин хүүхэд, үрчлэгдсэн хүүхдийн тоо мэдээлэл нарийвчлан гардаггүй, түүнчлэн хилээр орж, гарч байгаа хүүхдийн бүртгэл, мэдээлэл бүрэн гардаггүй. (ялангуяа, хилээр гарч байгаа хүүхдийн хувьд итгэмжлэлээр гарсан тохиолдолд тухайн хүүхэд буцаж ирсэн эсэх) сонсголын явцад яригдсан нэр бүхий 24 хүүхдийн хил нэвтрэлтийн мэдээлэл нь хил хамгаалах байгууллага, ЦЕГ-ын мэдээлэл зөрөөтэй, зарим мэдээлэл нь гардаггүй гэсэн хариултыг албан бичгээр болон сонсголд танилцуулж байсан.

- Хүүхэд хамгаалалтай холбоотой тоо мэдээлэл, баримтад үндэслэн дүн шинжилгээ хийх, шалтгаан нөхцөлийг тодорхойлох, хариу арга хэмжээ бодлогоор авч хэрэгжүүлэх зэрэг төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа хангалтгүй байна.
- Монгол Улсын харьяат хүүхэд гадаад болон дотоодын иргэнд үрчлүүлсэн тохиолдолд тухайн хүүхдийн үрчлэгдсэний дараах амьдралын нөхцөл байдалд судалгаа, хяналт хийдэггүй, асрамжийн газраас насанд хүрээд гарсан хүүхдийн нийгмийн амьдралын нөхцөл байдлын үнэлгээ байхгүй, тэдгээр хүүхдийг нийгэмшүүлэх, сурч боловсрох эрхийн хэрэгжилтийн судалгаа, мэдээлэл байхгүй байна.
- Хүүхдийн эрхийн зөрчилтэй холбоотой бүртгэл, мэдээлэл, зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа хангалтгүй байна. Түүнчлэн хүүхдийн эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр хийж байгаа төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа, ажил үр дүнгүй байна.
- Хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын ажлын уялдаа хангалтгүй байгаагаас хүүхдийн эрхийн зөрчилтэй холбоотой гомдол мэдээлэл нэмэгдэж байгаа бөгөөд үүнд холбогдох төрийн байгууллагаас хяналт тавих, арга хэмжээ авах чиглэлээр хийгдсэн ажил хангалтгүй байна.
- Олон нийтийн сүлжээнд хүүхдийн эрхийн зөрчилтэй холбоотой гарсан мэдээллийн мөрөөр холбогдох төрийн байгууллагаас ямарваа нэг арга хэмжээ авсан эсэх нь тодорхойгүй, хяналт шалгалтын ажил хийгддэггүй байна.

Хоёр.Сонсголын явцад ил болсон асуудлууд болон шинжээчийн дүгнэлтэд дурдсан асуудлыг хууль хяналтын байгууллага зайлшгүй шалгаж, дараах асуудлыг нэг мөр болгох шаардлагатай байна. Үүнд:

- Сонсголд танилцуулагдсан 24 хүүхдийн асуудлаар төрийн байгууллагуудаас өгсөн албан ёсны мэдээлэл хоорондоо зөрөөтэй, нэгдсэн мэдээлэл байхгүй байна. Эдгээр хүүхдүүдийн талаар төрийн байгууллагын мэдээлэл болон Улсын Их Хурлын гишүүний асуултанд хариулт өгсөн албан тушаалтны танилцуулсан тоо мэдээллийн зөрөөтэй асуудлын талаар;
- Асрамжийн газрын хүүхэд үрчлүүлэхтэй холбоотой хууль тогтоомжийн хэрэгжилт хангалтгүй, хүүхэд үрчлүүлэх, шилжүүлэх асуудлыг хууль тогтоомжийн дагуу явуулсан эсэх, архивын материал устсан гэх асуудал, бүрдүүлсэн баримт бичиг, нотлох баримтын лавлагаа зэрэг нь хууль тогтоомжийн дагуу явагдсан эсэх асуудал;
- Улс төрийн нэр хүндээ өсгөх зорилгоор хүүхдийн нэр төрийг ашиглах, хамгаалуулах эрхэнд халдсан байж болзошгүй асуудал;
- Дубайн гэрээг цуцалсан болон хүчингүй болгох хууль зүйн үр дагавар, Монгол Улс болон хөрөнгө оруулагчийн зүгээс гарч болох эерэг, сөрөг нөхцөл байдал, холбогдох эдийн засгийн тооцоо, судалгаа гаргах;

- Сонсголын явцад дурдагдсан асуудлуудтай холбоотой уулзалт, цахим шуудан, баримт мэдээллийн мөрөөр Монгол Улсад ямар шийдвэр гарсан талаар шалган судлах;
- Гадаадын тагнуулын байгууллагыг ҮАБЗ-ийн шийдвэрийг үндэслэн Улсын Ерөнхий прокурорын газартай гэрээ байгуулан хамтран ажилласан, Улсын Их Хурлын гишүүдийг тагнасан гэх асуудал болон түүний санхүүжилтийг ямар байгууллагаас, ямар шийдвэрийг үндэслэн гаргасан талаар;
- Монгол Улсын сонгуулийн үр дүнд гадны нөлөөлөл орох боломжтой эсэх, цахим шууданд дурдсан дэмжлэг үзүүлсэн гэх асуудал зэрэг болно.

ЦААШИД АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ САНАЛ

1. Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Баасанжаргал нарын 40 гишүүнээс “Хүүхэд хамгааллын тогтолцооны үр нөлөө, хууль тогтоомжийн хэрэгжилт болон салбар хоорондын уялдаа”-ны асуудлаар Хянан шалгах түр хороо байгуулах саналыг 2026 оны 04 дүгээр сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн. Энэхүү Хянан шалгах түр хорооны тусгай шалгалтын хүрээнд хүүхдийн эрхийн талаарх холбогдох хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, хариуцсан төрийн байгууллагуудын ажлын уялдаа холбоо болон хүүхдийн эрхийн асуудалд тавих хяналтыг сайжруулах асуудлыг нэгтгэх шаардлагатай байна.

2. Жеффри Эпштейний гэх гэмт хэрэгт хэрэгтэй холбоотой баримт, мэдээлэлд Монгол Улсын нэр бүхий төрийн өндөр албан тушаалтны талаар дурдагдсан асуудал болон сонсголын явцад ил болсон энэхүү тайлангийн дүгнэлтэд дурдсан асуудал тус бүрээр холбогдох хууль хяналтын байгууллагаас шалгаж, хуулиар зөвшөөрөгдсөн хүрээнд нээлттэй, хаалттай хэлбэрээр Улсын Их Хуралд танилцуулах шаардлагатай.

3. Сонсголд оролцогчдыг бүртгэх, сонсголын сэдэвтэй хамаарал бүхий санал, тайлбар, мэдээллийг хүлээн авах, оролцогчийн үг хэлэх эрх, ажиглагчийн оролцоо, сонсголын дэгийг сахиулахтай холбоотой харилцааг илүү тодорхой, нэг мөр зохицуулах шаардлагатай байна. Тухайлбал, сонсголын сэдэвт хамааралгүй, бусдыг ялгаварлан гадуурхсан, доромжилсон, нотлогдоогүй мэдээллийг баримт мэтээр танилцуулсан тохиолдолд авах арга хэмжээ, мэдээлэл, баримтыг урьдчилан хүлээн авах болон үнэлэх шалгуурыг хууль, дэгээр нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай байна.

ХУУЛЬ ЗҮЙН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ДАРГА

Л.МӨНХБААТАР